

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1. MARCUS CAELIUS RUFUS

Ο Μάρκος Καίλιος Ρούφος (*RE* III.1 ‘Caelius’ αρ. 35) γεννήθηκε κατά μία πληροφορία του Πλίνιου το 82 π.Χ.: μολονότι έχουν προταθεί σοβαροί λόγοι για να τοποθετήσουμε το έτος γέννησής του το 88 π.Χ., η ημερομηνία του Πλίνιου διατηρεί την αξία της και το ζήτημα παραμένει ανοιχτό, ώστε ίσως προτιμότερη είναι η “μέση λύση” μιας απροσδιόριστης χρονολογίας μεταξύ του 88 και 82 π.Χ. —με πιθανότερη κατά τη γνώμη μου μια οψιμότερη εκδοχή από το 85 προς το 82 π.Χ.¹ Ο τόπος καταγωγής του Καίλι-

1. C. Mario Cn. Carbone III cos. a. d. V kal. Iunias M. Caelius Rufus et C. Licinius Calvus eadem die geniti sunt, oratores quidem ambo sed tam dispari eventu (Πλίν. *Nat.* 7.165· *τη χρονιά που ήταν ύπατοι ο Γάιος Μάριος και, για τρίτη φορά, ο Γναίος Κάρβων, πέντε ημέρες πριν από τις Καλένδες του Ιουνίου [= 28 Μαΐου 82 π.Χ.] γεννήθηκαν την ίδια μέρα ο Μάρκος Καίλιος Ρούφος και ο Γάιος Λικίνιος Κάλβος, ρήτορες και οι δύο τους αλλά με τόσο διαφορετική κατάληξη*). Η αξιοπιστία της μαρτυρίας αυτής του Πλίνιου του Πρεσβύτερου έχει αμφισβητηθεί, κυρίως επειδή δεν συνάδει με τις χρονολογίες των βεβαιωμένων αξιωμάτων του Καίλιου —άλλωστε η σύμπτωση της γέννησης των Καίλιου και Κάλβου την ίδια μέρα αποπνέει κάτι από το προσφιλές στις αρχαίες βιογραφίες ανεκδοτολογικό στοιχείο. Βάσει του νόμου για την επιτρεπόμενη ηλικία υποψηφιότητας σε κάποιο αξίωμα (*lex Villia annalis*, από το 180 π.Χ.· για την περίοδο που μας ενδιαφέρει, ίσχυαν οι μικροαλλαγές που είχε επιφέρει το 81 π.Χ. ο Σύλλας, βλ. Sumner (1973) σσ. 6-8), ο Καίλιος, που γνωρίζουμε ότι έγινε πραίτωρ το 48 π.Χ., πρέπει να είχε γεννηθεί το 88 ή 87

ου ήταν στην Ιντεράμνια (το σημερινό Teramo στα ανατολικά της κεντρικής Ιταλίας, βλ. ΣΧΟΛ. στο 5.48), όπου η ιππικής τάξης, εύπορη οικογένειά του έχαιρε εκτίμησης, αν και φαίνεται ότι από νωρίς είχε εγκατασταθεί στη Ρώμη, ή τουλάχιστον ερχόταν τακτικότερα εκεί ο συνονόματος πατέρας του (*Cael.* 3.32), του οποίου οι επιχειρήσεις περιελάμβαναν κάποιες εκτάσεις με σιτηρά στην Αφρική (*Cael.* 73.900). Έχοντας την οικονομική δυνατότητα και προφανώς βλέποντας τις ικανότητες του νεαρού γιου του, ο πατήρ Καίλιος εύλογα είχε γι' αυτόν τη φιλοδοξία να ασχοληθεί με την πολιτική και γι' αυτό τον εμπιστεύθηκε σε δύο επιφανέστατους Ρωμαίους της εποχής, τον Μ. Λικίνιο Κράσσο και τον Κικέρωνα (*Cael.* 9.93-8).

Έως το 64 π.Χ., όταν ο Κικέρων επικράτησε στις εκλογές για την υπατεία του επόμενου έτους, ο Καίλιος έμεινε υπό την καθοδήγηση του μέντορά του, αλλά πολύ γρήγορα φαίνεται ότι γοητεύθηκε από τον ηττημένο συνυποψήφιό του, τον Κατιλίνα και εντάχθηκε στους υποστηρικτές του κατά τον εκλογικό αγώνα που έκανε εκείνος για να κερδίσει την υπατεία

π.Χ., όπως υποστήριξε ο Sumner (1971) σσ. 247-8 και αποδέχονται π.χ. οι Wiseman (1985) σ. 62 με την υπσμ. 41 (αποκλίνοντας από τη θέση που είχε εκφράσει στο Wiseman (1971), βλ. παρακ.), Tatum σ. 209 (θεωρεί ότι ο Καίλιος διετέλεσε quaestor το 58 π.Χ., βλ. παρακ.), Berry σ. 122, E. Badian, *OCD*^{3r} 'Caelius' σ. 271, W. Will, *DNP* 2, σ. 902 'Caelius' [I.4], Skinner (2011) σ. 103· το έτος γέννησης του Καίλιου τοποθετεί όχι πριν από το 87 π.Χ. και ο D. W. Madsen, *The Life and Political Career of Marcus Caelius Rufus*, διδ. διατρ. University of Washington 1981, σσ. 5-17 (*apud* Dettenhofer σ. 80, υπσμ. 11 και Skinner (2011) σ. 164, υπσμ. 20), του οποίου τη διατριβή δεν μπόρεσα να συμβουλευθώ.

Το έτος του Πλίνιου, που το είχε υπερασπιστεί σθεναρά ο Austin σσ. 114-6 (με συζήτηση των έως τότε απόψεων και ανανεώνοντας τα επιχειρήματα του Heinze σ. 194, υπσμ. 3) επανέφερε στο προσκήνιο ο Jackson σσ. 55-6 με το επιχείρημα ότι ο Ιούλιος Καίσαρ σε κάποιες περιπτώσεις, για να επιβάλει δικούς του ανθρώπους παραβίασε τα ηλικιακά όρια που προβλέπονταν από τον νόμο για τη θέση του πραιτορα (πρβλ. Austin σ. 144· ο Wiseman (1971) σ. 162, υπσμ. 4, αναφέρει επίσης τους Πολλίωνα, Γάιο Αντώνιο, Δέκιμο Βρούτο και Κόιντο Κορνιφίκιο), οπότε δεν είναι υποχρεωτικό ο Καίλιος να ήταν 40 ετών το 48 π.Χ. Το ίδιο έτος αποδέχονται επίσης ο Stroh σ. 241 (με παραπομπή στη μελέτη της M. Volponi, «M. Celio Rufo *ingeniose nequam*», *Memorie dell' Istituto Lombardo, Classe di Lettere*, 31.3 (1970) 197-280, που δεν μπόρεσα να δω), εφόσον θεωρεί ότι στη δίκη του ο Καίλιος ήταν 25χρονος· επίσης η Humpert π.χ. σσ. 10, 79-80, 178, και πρόσφατα ο Lintott (2008) σ. 431.

του 62 π.Χ. (*Cael.* 10-12). Αυτό είχε ως αποτέλεσμα να εγερθούν υποψίες ότι ο Καίλιος συμμετείχε και στη συνωμοσία που οργάνωσε ο Κατιλίνας (ή τουλάχιστον αυτό υποστήριξαν οι κατηγοροι στη δίκη του το 56 π.Χ., *Cael.* 15) μετά τη νέα αποτυχία του στις εκλογές. Ο Καίλιος πάντως, ίσως και για να ξεχαστεί η υπόθεση του Κατιλίνα, έφυγε από τη Ρώμη στα τέλη του 62 π.Χ. και πήγε στην Αφρική ως μέλος της συνοδείας του ανθύπατου Κόιντου Πομπήιου Ρούφου (*Q. Pompeius Rufus*· *Cael.* 73.897-8). Τέτοιου είδους μετακινήσεις σε κάποια επαρχία του κράτους υπό την επίβλεψη του διοικητή της θεωρούνταν σημαντικό στοιχείο στο βιογραφικό ενός νεαρού Ρωμαίου λόγω της εμπειρίας που θα αποκτούσε εκεί σε ζητήματα διοίκησης, και ο Καίλιος είχε επιπλέον το κίνητρο ότι στην Αφρική βρίσκονταν τα οικονομικά συμφέροντα της οικογένειάς του.

Μετά την επιστροφή του στη Ρώμη ο Καίλιος δραστηριοποιήθηκε στον δημόσιο βίο υποκινώντας μια πολιτική δίκη, καθώς για έναν φιλόδοξο Ρωμαίο που δεν επέλεγε τον στρατιωτικό βίο η άλλη οδός ανάδειξής του ήταν

Το γεγονός ότι δεν γνωρίζουμε αν ο Καίλιος διετέλεσε ή όχι *ταμίας* (*quaestor*), και αν ναι τότε, επιτείνει την αμφιβολία για το έτος γέννησής του, ενώ η εικασία ότι μπορεί να έγινε *ταμίας* το 55 π.Χ. (βλ. παρακ. υπσμ. 5) εισάγει στη συζήτηση ως μία ακόμη πιθανή χρονολόγηση το 85 π.Χ., βλ. π.χ. Cousin σ. 10. Έτσι, φαίνεται ασφαλέστερο να μη χρονολογήσουμε τη γέννηση του Καίλιου με βεβαιότητα, παρά να την τοποθετήσουμε μεταξύ του 88 και του 82 π.Χ., βλ. π.χ. Dettenhofer σ. 80.

Από τις σίγουρες πληροφορίες που διαθέτουμε, η σημαντικότερη σχετίζεται με την ενηλικίωση του Καίλιου και αποτελεί και το πλέον βέσιμο επιχείρημα του Austin ό.π. και του Jackson ό.π. βάσει όσων λέει ο Κικέρων (*Cael.* 9-10): α) ότι ο Καίλιος τέθηκε υπό την καθοδήγησή του αμέσως μόλις φόρεσε την *toga virilis*, οπότε όντως το 66 π.Χ. ως έτος ενηλικίωσης του Καίλιου ταιριάζει πολύ καλά με τη γέννησή του το 82 π.Χ. και β) ότι η μαθητεία του Καίλιου στο πλευρό του (*tirocinium fori*) διήρκεσε επί τρία χρόνια, ακριβώς προτού αρχίσει η σχέση του νεαρού με τον Κατιλίνα το 64/63 π.Χ. Αντίθετα ο Sumner (1971) υπσμ. 9, με μια μάλλον ελαστική ερμηνεία, θεωρεί ότι ο Κικέρων μιλάει συνολικά για τη μακρά περίοδο μαθητείας του Καίλιου (από το 72 περ. έως το 64 π.Χ.), όταν ο νεαρός ήταν υπό την εποπτεία του πατέρα του, του Κράσσου και του ίδιου, χωρίς να διακρίνει επακριβώς τις φάσεις με μόνη εξαίρεση το διάστημα που ορίζουν τα δικά του αξιώματα (ήταν πραιτωρ το 66 και ύπατος το 63 π.Χ.), όταν εύλογα ο Καίλιος θα είχε πολλά να μάθει από τον πρωταγωνιστικό ρόλο που είχε ο μέντοράς του στην πολιτική σκηνή.

οι αγορεύσεις στα δικαστήρια, όπου θα μπορούσε να επιδείξει τη ρητορική του ικανότητα και μέσω αυτής να κερδίσει φήμη και πολιτικό κύρος. Έτσι, το 59 π.Χ. ο Καίλιος άσκησε δίωξη *de maiestate* (για προδοσία) εναντίον ενός πρώην υπάτου, του Γάιου Αντώνιου *Hybrida* (C. Antonius *Hybrida*, βλ. ΣΧΟΛ. 74.908), επιδεικνύοντας μεγάλη αυτοπεποίθηση, αφού ανέλαβε μια υπόθεση που σίγουρα έκανε αίσθηση αλλά και είχε σημαντικό ρίσκο για έναν πρωτοεμφανιζόμενο νεαρό ρήτορα.² Επιπλέον, η επιλογή του τον έφερε αντιμέτωπο με τον παλαιό του δάσκαλο, τον Κικέρωνα, ο οποίος ανέλαβε την υπεράσπιση του Αντώνιου, που ήταν συνύπατός του το 63 π.Χ., όχι επειδή πίστευε στην ακεραιότητα και αθωότητά του αλλά από αίσθηση ηθικού χρέους. Η κίνηση του Καίλιου, πάντως, ήταν καλά υπολογισμένη, καθώς η ανικανότητα και ανευθυνότητα του Αντώνιου ως διοικητή της Μακεδονίας του επέτρεπε να στηρίξει εύκολα το κατηγορητήριο, ενώ η δεινότητα του ίδιου στον ρόλο του κατηγορού, την οποία, κατά τον Κοϊντιλιανό επαινούσε ο Κικέρων (*idem* [sc. Cicero] *per allegoriam M. Caecilium, melius obicientem crimina quam defendentem, bonam dextram, malam sinistram habere dicebat*, *Inst.* 6.3.69· ο ίδιος [δηλ. ο Κικέρων] με αλληγορικό τρόπο έλεγε για τον Μάρκο Καίλιο, επειδή ανέπτυξε το κατηγορητήριο καλύτερα από όσο τους λόγους υπεράσπισης, ότι είχε καλό δεξί αλλά κακό αριστερό), επέφερε το ποθητό αποτέλεσμα: ο Αντώνιος καταδικάστηκε και ο Καίλιος απέκτησε τη διασημότητα που επεδίωκε.³

-
2. Η καταδίκη ενός *nobilis* όπως ο πρώην ύπατος Αντώνιος από έναν πρωτοεμφανιζόμενο νεαρό που ουσιαστικά διεκδικούσε να γίνει ένας *novus homo* ήταν κάτι εξαιρετικά ασυνήθιστο για τα δεδομένα της εποχής, βλ. Heinze σ. 206, Humpert σ. 81 (διαφορετικά ο Wiseman (1971) σ. 120). Ο Καίλιος, βέβαια, και οι δύο άλλοι νεαροί συγκατηγοροί εκπροσωπούσαν τη βούληση ισχυρών πολιτικών, καθώς ο Αντώνιος ήταν, όπως φαίνεται, ο πρώτος δικαστικός στόχος της νεοσύστατης “τριανδρίας”, βλ. Gruen σ. 288, ή έστω μόνον του Ιούλιου Καίσαρα, καθώς υπήρχε διαχρονική εχθρότητα μεταξύ των δύο ανδρών, βλ. Epstein σ. 122 με την υπομ. 240 (σ. 163), πρβλ. Jackson σσ. 57-58.
 3. Για τη δίκη του Αντώνιου βλ. ΣΧΟΛ. 74.908. Ο Κοϊντιλ. *Inst.* 4.2.123-4 διασώζει ένα απόσπασμα από την αγόρευση του Καίλιου (= *ORF* 15) σε εκείνη τη δίκη ως παράδειγμα του τρόπου με τον οποίο μπορεί κανείς να εντυπωσιάσει το ακροατήριο με μια αληθοφανή περιγραφή: *multum confert adiecta veris credibilis rerum imago, quae velut in rem praesentem perducere audientis videtur, qualis est illa M.*

Έπειτα από αυτή την επιτυχία του ο Καίλιος, που είχε ήδη δώσει δείγματα του αυτόνομου χαρακτήρα του, εύλογα διέθετε αρκετή αυτοπεποίθηση, ώστε να ανεξαρτητοποιηθεί από την πατρική στέγη και να δημιουργήσει τον δικό του κύκλο γνωριμιών. Ανήκε, άλλωστε, σε εκείνη την ομάδα των μοντέρνων νεαρών που με τις αισθητικές τους συνήθειες και τον τρόπο ζωής τους παρεξέκλιναν επιδεικτικά από την παραδοσιακή ρωμαϊκή συμπεριφορά (όπως φαίνεται να παραδέχεται και ο ίδιος ο Κικέρων, *Cael.* 77.937-41), ξεσηκώνοντας αντιδράσεις και πικρόχολα σχόλια από τους πιο ηλικιωμένους και συντηρητικούς Ρωμαίους. Νοίκιασε, λοιπόν, ένα διαμέρισμα από τον Κλώδιο στον Παλατινό λόφο (*Cael.* 17.191-2), ανέπτυξε

Caeli in Antonium descriptio: ‘namque ipsum offendunt temulento sopore profligatum, totis praecordiis stertentem ructuosos spiritus geminare, praeclarasque contubernales ab omnibus spondis transversas incubare et reliquas circum iacere passim: quae tamen exanimatae terrore, hostium adventu percepto, excitare Antonium conabantur, nomen inclamabant, frustra a cervicibus tollebant, blandius alia ad aures invocabat, vehementius etiam nonnulla feriebat: quarum cum omnium vocem tactumque noscicaret, proximae cuiusque collum amplexu petebat: neque dormire excitatus neque vigilare ebrius poterat, sed semisomno sopore inter manus centurionum concubinarumque iactabatur’. nihil his neque credibilius fingi neque vehementius exprobari neque manifestius ostendi potest. (Πολύ αποτελεσματικό είναι όταν στα αληθινά γεγονότα προστίθεται μια αληθοφανής εικόνα όσων συνέβησαν, η οποία δημιουργεί την εντύπωση ότι μεταφέρει τους ακροατές μπροστά στη σκηνή, σαν να ήταν παρόντες, όπως είναι η περίφημη περιγραφή του Μάρκου Καίλιου εναντίον του Αντώνιου: «Εκείνον τον ίδιο τον βρίσκουν να κοιμάται τύφλα στο μεθύσι, να ροχαλίζει με όλη τη δύναμη των πνευμόνων του και να ρεύεται δυνατά κι ασταμάτητα, ενώ τις ... επιφανέστατες κυρίες της συντροφιάς του να πλαγιάζουν φαρδιές πλατιές σε όλα τα ανάκλιτρα κι άλλες να κείνται ολόγυρα εδώ κι εκεί. Αυτές, ωστόσο, ξέπνοες από τον φόβο, μόλις έμαθαν ότι πλησίαζαν οι εχθροί, προσπαθούσαν να ζυπνήσουν τον Αντώνιο, φώναζαν το όνομά του, τον σήκωναν από το σβέρκο —μάταια· η μία του ψιθύριζε στο αυτί γλυκόλογα, κάποια άλλη τού ’δινε ακόμη και δυνατά χτυπήματα. Όταν πια άρχισε να αναγνωρίζει τη φωνή και το άγγιγμα καθεμιάς τους, αποζητούσε να αγκαλιάσει όποιαν ήταν πιο κοντά του· μήτε να κοιμηθεί μπορούσε, τώρα που ζύπνησε, μήτε να μείνει ζύπνιος, καθώς ήταν μεθυσμένος, παρά μόνον είχε αφεθεί μισοκοιμισμένος κι αποχαυνωμένος στα χέρια των εκατόνταρχων και των ερωμένων του.» Τίποτε δεν μπορεί να επινοήσει η φαντασία με μεγαλύτερη αληθοφάνεια ούτε καμία μορφή μπορεί να διατυπωθεί με μεγαλύτερη σφοδρότητα ούτε τίποτε να παρουσιαστεί με μεγαλύτερη ζωντάνια από όσο πέτυχαν αυτά τα λόγια.)

στενές σχέσεις με τον ίδιο τον Κλώδιο και τους φίλους του, ενώ παράλληλα φαίνεται ότι συνδέθηκε ερωτικά με την αρκετά μεγαλύτερή του Κλωδία, την αδελφή του Κλώδιου και χήρα του Κόιντου Καϊκίλιου Μέτελλου Κέλερ, μια μοντέρνα απελευθερωμένη ρωμαία αριστοκράτισσα.⁴ Με τις επιλογές του αυτές ο Καΐλιος βρέθηκε πολιτικά στο πλευρό μίας ομάδας μέσα στην παράταξη των *populares* υπό τον Κλώδιο που εκείνη την περίοδο φαινόταν να διαθέτει εξαιρετική δυναμική, καθώς είχε εξασφαλίσει την υποστήριξη της πανίσχυρης “τριανδρίας” των Κράσσου, Πομπήιου και Καΐσαρα· ο ίδιος ο Κλώδιος είχε επιτύχει τον στόχο του να ενταχθεί στην τάξη των πληβείων, ήταν υποψήφιος και τελικά εξελέγη ως δήμαρχος για το 58 π.Χ. και ετοίμαζε το φιλόδοξο φιλολαϊκό του πρόγραμμα (βλ. ΠΑΡΡΤ. II σσ. 422-5), το οποίο πιθανότατα γοήτευε με την προκλητικότητα και τους νεωτερισμούς του έναν νεαρό όπως ο Καΐλιος, που είχε θητεύσει με κάποιον τρόπο πλάι στον Κατιλίνα και ήταν ευεπίφορος σε αντίστοιχες ιδέες. Φυσικά η πολιτική αυτή τοποθέτηση σηματοδότησε τη μέγιστη απομάκρυνση του Καΐλιου από τον ίδιο τον Κικέρωνα, ο οποίος θα ένιωθε απογοήτευση που ο ικανός αυτός μαθητής του όχι απλώς συστρατεύθηκε σε μια πολιτική επικίνδυνη για τη σταθερότητα της *respublica* αλλά συμ-

4. Για τον δεσμό του Καΐλιου με την Κλωδία βλ. παρακ. σ.000. Αυτή η Κλωδία (βλ. ΣΧΟΛ. 30.348-9) ήταν πιθανότατα η γυναίκα που ο ποιητής Γάιος Βαλέριος Κάτουλλος έκανε διάσημη με το ψευδώνυμο Λεσβία, αν και οι μελετητές παραμένουν διχασμένοι για την ταύτιση. Πάντως στα ποιήματα του Κάτουλλου εμφανίζονται τόσο κάποιος Καΐλιος (π. 58, το μόνο ποίημα όπου γίνεται αναφορά από κοινού στον Καΐλιο και τη Λεσβία, και π. 100) όσο και κάποιος Ρούφος (π. 69, 77· επίσης βλ. π. 59, *Rufulus*), χωρίς, ωστόσο, να είναι σίγουρο ότι πρόκειται για το ίδιο πρόσωπο όλες τις φορές ούτε ότι κάποιος από αυτούς είναι ο Μάρκος Καΐλιος Ρούφος του *pro Caelio* (για ποικίλες απόψεις σχετικά με την ταυτότητα των προσώπων αυτών βλ. π.χ. Λ. Τρομάρας, Κάτουλλος, *Ο Νεωτερικός ποιητής της Ρώμης*, Θεσσαλονίκη 2001, σ. 413). Ασφαλώς είναι γοητευτική η ιδέα ότι, συνδυάζοντας όσα λέει ο Κικ. στον *pro Caelio* με τις αναφορές του Κάτουλλου, μπορούμε να ανασυνθέσουμε ένα σενάριο για τη σχέση των δύο ανδρών με την Κλωδία και τη μεταξύ τους αντιζήλια, αλλά σε κάθε περίπτωση αυτό το σενάριο παραμένει απλή εικονολογία. Το μόνο βέβαιο είναι ότι η ποίηση του Κάτουλλου μας δίνει μια εξαιρετική αίσθηση από τα νέα ήθη που έφεραν σε κοινωνικό, αισθητικό και λογοτεχνικό επίπεδο οι νεαροί ρωμαίοι δανδήδες αυτής της εποχής και μπορεί να συμπληρώσει την εικόνα που αποκομίζουμε από τους λόγους του Κικέρωνα (βλ. ΣΧΟΛ. 6.71).

πορευόταν με τον μεγαλύτερο προσωπικό εχθρό του, τον άνθρωπο που απειλούσε τον αφανισμό του και τελικά θα τον έστελνε στην εξορία προβαίνοντας σε βίαιες ενέργειες εναντίον του ίδιου και της περιουσίας του. Ωστόσο, μέσα στο ρευστό πολιτικό περιβάλλον της εποχής εκείνης οι όποιες πρόσκαιρες δυσαρέσκειες ή και αντιπαλότητες δεν συνεπάγονταν κατ' ανάγκη ούτε εχθρότητα ούτε οριστική ρήξη μεταξύ δύο προσώπων (εξάλλου και ο Πομπήιος είχε υποστηρίξει για κάποιο διάστημα τον Κλώδιο), και έτσι ο Κικέρων και ο Καίλιος αποκατέστησαν τη σχέση τους λίγα χρόνια αργότερα, όταν πια ο Καίλιος εγκατέλειψε τον Κλώδιο.

Σχετικά με την ακριβή δράση του Καίλιου για περισσότερο από δύομισυ χρόνια, από τον Απρίλιο του 59 π.Χ. (δίκη του Αντώνιου *Hybrida*) έως τον Ιανουάριο του 56 π.Χ. (δίωξη κατά του Βήστια), δεν γνωρίζουμε σχεδόν τίποτε συγκεκριμένο, εκτός από το ότι του αποδόθηκε ο τίτλος του μέλους της τοπικής συγκλήτου στην ιδιαίτερη πατρίδα του (*Cael.* 5.49-50), και μόνον εικασίες μπορούν να γίνουν βάσει πληροφοριών που δίνει ο Κικέρων στον *pro Caelio*. Ότι ο Καίλιος διετέλεσε *ταμίας* (*quaestor*) το 58 π.Χ., τη χρονιά που ο Κλώδιος ήταν δήμαρχος, δεν είναι παρά μία υπόθεση βάσει του έτους που ο Καίλιος έγινε *πραίτωρ* και της τήρησης του *cursus honorum* (βλ. παραπ. υψμ. 1).⁵ Εκείνο που φαίνεται βέβαιο είναι ότι ο

5. Η ανάληψη του αξιώματος του *ταμίια* (*quaestor*) ήταν υποχρεωτική προϋπόθεση, κατά τον Sumner (1973) σ. 7, για να μπορεί ένας Ρωμαίος να εκλεγεί *πραίτωρ*, οπότε ο Καίλιος πρέπει οπωσδήποτε να υπηρέτησε στο αξίωμα αυτό κάποια στιγμή, μάλλον το 58 π.Χ., όταν είχε φτάσει στην κατάλληλη ηλικία, σύμφωνα με τη χρονολόγηση της γέννησής του το 88 π.Χ. (βλ. παραπ. υψμ. 1). Είναι αλήθεια ότι η υποψηφιότητά του το 59 π.Χ., όταν απολάμβανε τη δόξα από την επιτυχημένη δίωξη του Αντώνιου *Hybrida*, θα έδινε στον Καίλιο πολλές πιθανότητες επιτυχίας, ενώ θα είχε και την αρωγή του φίλου του Κλώδιου, που ήταν ταυτόχρονα υποψήφιος για δήμαρχος. Η πρόταση αυτή (την οποία υποστηρίζουν ή έστω βρίσκουν πιθανή π.χ. οι Sumner (1971) σ. 248 με την υψμ. 11, Wiseman (1985) σ. 66 με την υψμ. 65, Tatum σ. 209, Alexander σ. 221, Berry σ. 253 [16], δεν βρίσκει έρεισμα σε κάποια ιστορική μαρτυρία, αλλά ενισχύεται από την αναφορά του Κικέρωνα ότι ο Καίλιος βρισκόταν σε ηλικία να διεκδικήσει αξιώματα (*Cael.* 18.197, βλ. ΣΧΟΛ. ad loc.), ίσως και από τη διατύπωσή του, κατά την απαρίθμηση κάποιων μομφών εναντίον του *πελάτη* του, *de ambitu et de criminibus istis sodaliciis ac sequestrium* (*Cael.* 16.176-7, βλ. ΣΧΟΛ. ad loc.), αν βέβαια υπήρχε κάποια ξεχωριστή κατηγορία *de ambitu* για δική του προεκλογική εκστρατεία (βλ. παρακ. υψμ. 31).

Καίλιος πρέπει να παρέμεινε υποστηρικτής του Κλώδιου για ικανό διάστημα, με ό,τι αυτό συνεπαγόταν: ενίσχυση της προσωπικής του φήμης και δύναμης πλάι σε έναν ισχυρο πρωταγωνιστή της πολιτικής σκηνής αλλά και πιθανή συμμετοχή σε αμφίβολης νομιμότητας ενέργειες τις οποίες συνήθιζαν οι κλωδιανοί. Άγνωστη παραμένει η στάση που κράτησε όταν εκδηλώθηκαν οι επιθετικές και βίαιες πράξεις του Κλώδιου εναντίον του Κικέρωνα κατά το 58 π.Χ.: μολονότι αρκετά χρόνια αργότερα έγραψε ο ίδιος στον Κικέρωνα, ότι σε περιπτώσεις έντονων διενέξεων σε περίοδο ειρήνης πρέπει ο πολιτικός να ακολουθεί την πιο έντιμη παράταξη, ενώ σε περίοδο

Από την άλλη πλευρά, ηχούν πολύ πιο εύλογες οι ενστάσεις άλλων μελετητών (Austin σ. 144, Jackson σ. 55) για την παντελή αποσιώπηση εκ μέρους του Κικέρωνα στον *pro Caelio* της θητείας του πελάτη του σε ένα σημαντικό αξίωμα όπως αυτό του *quaestor*, που του εξασφάλιζε τη δυνατότητα να συνεχίσει την πολιτική του σταδιοδρομία: είναι περίεργο ότι ο Κικέρων, ενώ αφιερώνει τόση έκταση (*Cael.* 6.62-30.346) στον πρότερο βίο του πελάτη του και προσπαθεί να αμβλύνει τις όποιες αρνητικές εντυπώσεις γι' αυτόν προβάλλοντας ό,τι θετικό είχε επιτύχει, παραλείπει ένα τόσο σημαντικό μέρος της δημόσιας δραστηριότητάς του· τη στιγμή που με υπερηφάνεια αναφέρει την τιμητική ένταξη του Καίλιου στην τοπική σύγκλητο της γενέτειράς του, είναι απορίας άξιο που δεν μνημονεύει την εισοδό του στη Σύγκλητο της Ρώμης — άμεσο παρεπόμενο της θητείας του ως ταμία —, όπου κατ' ουσία θα ήταν ένας *novus homo* (Gruen σ. 516), μια ιδιότητα απέναντι στην οποία ήταν εξαιρετικά ευαίσθητοποιημένος ο Κικέρων. Η μόνη εξήγηση για μια τέτοια αποσιώπηση (αν όντως ο Καίλιος υπηρέτησε ως ταμίας πριν από το 56 π.Χ.) θα μπορούσε να είναι το ότι η στενή πολιτική σχέση του Καίλιου με τον Κλώδιο κατά το 59-57 π.Χ. δεν προκαλούσε ευχάριστες αναμνήσεις στον Κικέρωνα, και έτσι προτίμησε να μη μνημονεύσει τίποτε από τη θητεία του Καίλιου στο αξίωμα του ταμία· η απήχηση, ωστόσο, που θα είχε αυτή η επιλογή στους δικαστές, που ασφαλώς γνώριζαν για τη θητεία του Καίλιου, θα μπορούσε να είναι αρνητική, αφού θα διέκριναν την προσωπική πικρία του συνηγόρου του.

Μπορεί, πάντως, ο Καίλιος να διετέλεσε ταμίας το 55 π.Χ., καθώς το 56 π.Χ. μετά την αθώωσή του και με την υποστήριξη που θα του παρείχαν ο Πομπήιος και ο Κικέρων ήταν επίσης πρόσφορο έτος για μια υποψηφιότητα του· πρόκειται για μια παλαιά πρόταση του Nipperdey από το 1864 (*apud* Austin σ. 144), που δίνει λύση και στο πρόβλημα της σιωπής του Κικέρωνα κατά τη δίκη του Καίλιου για το αξίωμα αυτό, βλ. Cousin σ. 10, Dettenhofer σσ. 80 και 87, Lintott (2008) σ. 431. Τέλος, μια άλλη θεωρία υποστηρίζει ότι ο Καίλιος παρέλειψε το αξίωμα του ταμία, καθώς η περιουσία του πατέρα του επέτρεπε να διεκδικήσει την εισοδό του στη ρωμαϊκή

πολέμου την ισχυρότερη,⁶ φαίνεται πιθανό ότι δεν είχε επιδείξει αντίστοιχη συμπεριφορά το 58 π.Χ., προκαλώντας την πικρία του Κικέρωνα. Το γεγονός ότι η οριστική ρήξη του Καίλιου με την παράταξη των κλωδιανών δεν επήλθε παρά μόνον προς τα τέλη του 57 π.Χ. ή στις αρχές του 56 π.Χ. δείχνει ότι η εμπιστοσύνη του προς τον Κλώδιο κλονίστηκε αρκετά αργά, πιθανώς και ως αποτέλεσμα της επιτυχίας που σημείωνε ο Πομπήιος στην προσπάθειά του να ανατραπούν πράξεις του Κλώδιου και να ανακληθεί ο Κικέρων.

Η πολιτική απομόνωση του Κλώδιου κατέστη προφανής τον Ιούλιο του 57 π.Χ. στην ψηφοφορία της Συγκλήτου κατά την οποία αποφασίστηκε (με ψήφους 416 προς μία, αυτήν του Κλώδιου) η ανάκληση του Κικέρωνα από την εξορία. Ένα πολύ βαρύτερο χτύπημα ήρθε δυο μήνες αργότερα: στις 4 Σεπτεμβρίου ο Κικέρων επέστρεψε πανηγυρικά στη Ρώμη και στις 7 του ίδιου μήνα πρότεινε και πέτυχε να δοθεί στον Πομπήιο το αξίωμα του *curator annonae* (*επόπτη των σιτηρών*) με έκτακτες εξουσίες: έτσι, ο Πομπήιος, με 15 *υπάρχους* (*legati*) υπό τις διαταγές του που θα βοηθούσαν το έργο του, και εξουσία που απλωνόταν σε όλη την έκταση του ρωμαϊκού κρά-

Σύγκλητο θέτοντας υποψηφιότητα απευθείας για το αξίωμα του δημάρχου, βλ. Wiseman (1971) σ. 99 με την υπσμ. 2 (διαφορετικά στο Wiseman (1985), βλ. παραρ.), Jackson σ. 55: πρόσφατα ο Lintott (2008) σ. 431, που κλίνει προς το 82 π.Χ. ως έτος γέννησης του Καίλιου, βρίσκει πιθανό ότι όντως η ηλικία του δεν ήταν εμπόδιο να γίνει δήμαρχος το 52 π.Χ., αλλά θεωρεί απίθανο ότι δεν είχε διατελέσει ήδη ταμίας και προτείνει ότι μπορεί να πήρε αυτό το αξίωμα το 55 ή 54 π.Χ., νωρίτερα από το επιτρεπόμενο όριο, λόγω της επιτυχούς δικαστικής δίωξης του Αντώνιου *Hybrida*.

6. Κικ. *Fam.* 8.14.3: *illud te non arbitror fugere, quin homines in dissensione domestica debeant, quam diu civiliter sine armis certetur, honestiorem sequi partem; ubi ad bellum et castra ventum sit, firmiorem, et id melius statuere quod tutius sit* (δεν σου διαφεύγει, θαρρώ, τούτο: ότι σε περιπτώσεις εσωτερικών διενέξεων, για όσον καιρό ο ανταγωνισμός διεξάγεται σε πολιτικό επίπεδο χωρίς προσφυγή στα όπλα, οι άνθρωποι οφείλουν να ακολουθούν την πιο έντιμη παράταξη, όταν όμως το πράγμα οδηγηθεί στον πόλεμο και στη στρατιωτική δράση, να ακολουθούν την πιο ισχυρή παράταξη και να θεωρούν καλύτερο αυτό που είναι ασφαλέστερο). Το χωρίο είναι από μια επιστολή του Καίλιου προς τον Κικέρωνα η οποία γράφτηκε το 50 π.Χ., όταν διαφαινόταν ότι είναι πλέον αναπόφευκτη η εμφύλια σύρραξη μεταξύ του Πομπήιου και του Καίσαρα.

τους, απέκτησε αιφνιδίως τεράστια δύναμη, ενώ ήταν προφανές ότι θα ανέτρεπε τη σπάταλη φιλολαϊκή πολιτική που είχε ξεκινήσει το προηγούμενο έτος ο Κλώδιος στον τομέα αυτόν.⁷ Επιπλέον στις αρχές Οκτωβρίου ο Κικέρων δικαιώθηκε στη διεκδίκηση του οικοπέδου όπου βρισκόταν το σπίτι του, που μετά την εξορία του το είχε ισοπεδώσει ο Κλώδιος οικειοποιούμενος τον χώρο. Το μόνο όπλο που απέμενε στους κλωδιανούς ήταν η πολιτική της βίας στους δρόμους, την οποία γνώριζαν και εφάρμοζαν πολύ καλά (στις 3 Νοεμβρίου πυρπόλησαν το σπίτι του αδελφού του Κικέρωνα, του Κόιντου, στις 11 και 12 του ίδιου μήνα επιτέθηκαν στον Κικέρωνα και στο σπίτι του Μίλωνα). Και πάλι, όμως, ίσως δεν ήταν αυτή η έξαρση της πολιτικής τρομοκρατίας που έκανε τον Καίλιο να απομακρυνθεί από κοντά τους, αφού άλλωστε ανάλογες πρακτικές μετέρχονταν και οι πομπηϊανοί τους οποίους φαίνεται ότι προσέγγισε. Ο Καίλιος πιθανότατα θεώρησε ότι στο παιχνίδι εξουσίας η ζυγαριά έγερνε πλέον υπέρ του Πομπήϊου· η προηγούμενη σχέση του με τον Κικέρωνα, που η εντυπωσιακή επάνοδός του και οι δεσμοί του με τον Πομπήϊο τον είχαν καταστήσει σημαίνουσα μορφή εκείνης της περιόδου, μπορεί επίσης να έπαιξε ρόλο για την τελική του απόφαση να αλλάξει στρατόπεδο.⁸ Ωστόσο, η έκβαση των πραγμάτων θα έδειχνε ότι ούτε ο Κλώδιος είχε απολέσει την ισχύ του ούτε ο Πομπήϊος μπορούσε να εξαργυρώσει επιτυχώς τη δύναμη που του έδινε το νέο του αξίωμα.

Εις βάρος του Πομπήϊου λειτούργησε η αναζωπύρωση του ακανθώδους αιγυπτιακού ζητήματος αυτή τη χρονική στιγμή, όταν έφτασε στη Ρώμη φυγάζ από την Αλεξάνδρεια ο Πτολεμαίος ΙΒ΄ Αυλητής, ο οποίος βρήκε καταφύγιο στη βίλα του πολιτικού του φίλου και προστάτη Πομπήϊου στην

7. Βλ. ΣΧΟΛ. 78.956-7. Διεξοδικότερη παρουσίαση των γεγονότων από την πολιτική ζωή της Ρώμης τα οποία αναφέρονται στην παρούσα ενότητα της εισαγωγής και με τα οποία σχετίζεται η δράση του Καίλιου βλ. στο ΠΑΡΑΡΤ. II σσ. 426-38.

8. Υπέρ της άποψης ότι ο Καίλιος και ο Κικέρων είχαν επαφές ήδη στις αρχές του 56 π.Χ. συνηγορούν ίσως όσα λέει ο Κικέρων (*Cael.* 76.925-6) για την, αποτυχημένη, προσπάθειά του να αλλάξει τη γνώμη του νεαρού σχετικά με τη δίωξη του Βήστια. Ασφαλώς η πρόταση αυτή είναι μια εικασία, και υπάρχουν άλλες, αντίθετες ερμηνείες, όπως π.χ. του Berry σ. 124, ότι οι σχέσεις των δύο ανδρών δεν είχαν αποκατασταθεί, και ο Κικέρων πρέπει να πείστηκε με δυσκολία να συνδράμει τον Καίλιο ως συνήγορός του στη δίκη του Απριλίου.

Άλβα· αποτέλεσμα ήταν τα θλιβερά γεγονότα με τη δολοφονική επίθεση εναντίον τής, υπό τον φιλόσοφο Δίωνα, πρεσβείας των 100 Αλεξανδρινών, που θα ολοκληρωνόταν λίγο καιρό αργότερα με τη δολοφονία του ίδιου του Δίωνα μέσα στη Ρώμη.⁹ Σε αυτή την υπόθεση φέρεται να είχε συμμετοχή ο Καίλιος, ώστε στη δίκη του το 56 π.Χ. οι σοβαρότερες κατηγορίες να αφορούν τις βιαιοπραγίες κατά των Αλεξανδρινών· μολονότι τίποτε δεν είναι σίγουρο ως προς τα ακριβή γεγονότα και ο Κικέρων στον *pro Caelio* ασφαλώς αρνείται αυτή τη δράση του πελάτη του, οι ενδείξεις συνηγορούν ότι ο Καίλιος είχε εμπλακεί ενεργά με το μέρος του Πτολεμαίου, ο οποίος με αφειδείς δωροδοκίες είχε συγκεντρώσει συμμορίες και ενθάρρυνε τα μέλη τους να μετέρχονται ακόμη και αθέμιτα μέσα, προκειμένου να υπερασπιστεί τα συμφέροντά του. Έχει προταθεί ότι για ικανό χρονικό διάστημα ο Καίλιος έπαιζε σε διπλό ταμπλό και, χωρίς να εκδηλωθεί εναντίον του Κλώδιου, εξυπηρετούσε μυστικά τα συμφέροντα του Πομπήιου, έως ότου αποκαλύφθηκε ο ρόλος του με αφορμή την υπόθεση του Πτολεμαίου.¹⁰ Πρόκειται για εικασία που δεν μπορεί ούτε να αποκλειστεί ούτε να επιβεβαιωθεί. Ίσως περισσότερο εύλογη η άποψη που θέλει τον Καίλιο να ενεργεί υπέρ του Πτολεμαίου από προσωπικούς λόγους δεδομένων των οικονομικών συμφερόντων της οικογένειάς του στην Αίγυπτο.¹¹ πάντως αυ-

9. Αυτά όλα συνέβησαν τους τελευταίους μήνες του 57 π.Χ. (ίσως και στις αρχές του 56 π.Χ.), αλλά δεν μπορούμε να πούμε με σιγουριά ούτε πότε ακριβώς ούτε με ποια σειρά· π.χ. υπάρχει ασάφεια για το αν ο Δίων δολοφονήθηκε πριν ή μετά τη φυγή του Πτολεμαίου στην Έφεσο, βλ. Wiseman (1965) σ. 61, υπσμ. 38.

10. «Οι ενέργειες του Καίλιου κατά την περίοδο από τον Σεπτέμβριο του 57 έως τον Μάρτιο του 56 γίνονται καλύτερα κατανοητές βάσει της επόμενης υπόθεσης: ότι εργαζόταν μυστικά για τον Πτολεμαίο (ως εκ τούτου, στην πραγματικότητα, για τα συμφέροντα του Πομπήιου), και, όταν αυτό έγινε γνωστό στον Κλώδιο και την αδελφή του, προκάλεσε μια αιφνίδια βίαιη ρήξη των σχέσεών τους τόσο σε πολιτικό όσο και σε προσωπικό επίπεδο», Wiseman (1965) σ. 67.

11. Έτσι ο Tatum σσ. 209-10 (που απορρίπτει τη σχέση του Καίλιου με τον Πομπήιο) και ο Lintott (2008) σ. 432. Από την άλλη πλευρά η εικασία του Jackson σσ. 59-60 ότι ο (κατ' αυτόν εξαρχής σταθερά καισαρικός, βλ. παρακ. υπσμ. 000) Καίλιος ενήργησε ως πράκτορας του Κράσσου τον οποίο θα βόλευε η εξόντωση του Δίωνα ως προβοκάτσια, αφού όλες οι υποψίες θα έπεφταν στον Πομπήιο και τον προστατευόμενο του Πτολεμαίο, είναι ενδεικτική όχι μόνον της αβεβαιότητας για την ερμηνεία των γεγονότων αλλά και της φαντασίας των μελετητών.

τό δεν αποκλείει τη σύμπλευσή του με τον Πομπήιο, εφόσον η αποκατάσταση του Πτολεμαίου ήταν κοινός στόχος αμφοτέρων. Σε κάθε περίπτωση, όποια και αν είναι η αλήθεια για τα κίνητρα του Καίλιου, δεν επηρεάζεται ουσιαστικά η εικόνα των επιλογών και της δράσης του.

Είναι γεγονός ότι δεν έχουμε πληροφορίες για τη στάση του κατά την ένταση που επικράτησε μεταξύ πομπηϊανών και κλωδιανών από τον Νοέμβριο έως τον Φεβρουάριο: γύρω στις 20 Νοεμβρίου του 57 π.Χ. ο Μίλων επιχείρησε να μπλοκάρει την υποψηφιότητα του Κλώδιου για το αξίωμα του αγορανόμου (aedilis) του επόμενου έτους, ασκώντας δικαστική δίωξη εναντίον του· η προσπάθειά του απέτυχε, στις 20 Ιανουαρίου του 56 π.Χ. ο Κλώδιος εκλέχτηκε αγορανόμος και άσκησε με τη σειρά του εναντίον του Μίωνα δίωξη που προκάλεσε επεισοδιακές δικαστικές ακροάσεις. Το μόνο βέβαιο για τη δημόσια δράση του Καίλιου στο διάστημα αυτό είναι ότι μέσα στον Ιανουάριο του 56 π.Χ. άσκησε δίωξη de ambitu εναντίον του Λεύκιου Καλπούρνιου Βήστια· στη δίκη που διεξήχθη τον Φεβρουάριο ο Κικέρων, ως συνήγορος υπεράσπισης του Βήστια, βρέθηκε μία ακόμη φορά αντιμέτωπος με τον παλιό μαθητή του, αλλά αυτή τη φορά ο πελάτης του αθώωθηκε. Οι γνώσεις μας για τον Βήστια (εκτός του ότι το 57 π.Χ. ήταν υποψήφιος για το αξίωμα του πραίτορα, *Cael.* 26.296-7, ώστε να δώσει έρεισμα σε μια δίωξη για εκλογική διαφθορά) μπορεί να είναι πενιχρές,¹² αλλά υποδεικνύουν ότι πολιτικά βρισκόταν κοντά στις θέσεις του Κικέρωνα, αν και αυτό δεν επιτρέπει να βγάλουμε κάποιο ασφαλέστερο

12. Ο Σαλλούστιος, *Catil.* 43.1, αναφέρεται σε έναν Λεύκιο Βήστια οπαδό του Κατιλίνα που ως νέος δήμαρχος (είχε αναλάβει το αξίωμα στις 10 Δεκ. του 63 π.Χ.) είχε το καθήκον να διαμαρτυρηθεί εναντίον των ενεργειών του Κικέρωνα και να ρίξει σε αυτόν την ευθύνη της πολεμικής σύρραξης, και αυτό θα ήταν το σύνθημα για τους υπόλοιπους συνωμότες να εκτελέσουν ο καθένας το δικό του προκαθορισμένο καθήκον. Η συμπάθεια με την οποία μιλάει ο Κικέρων για τον Βήστια στον οποίο είχε ασκήσει δίωξη ο Καίλιος (βλ. επόμενη υπσμ.) καθιστά μάλλον απίθανο να πρόκειται για το ίδιο πρόσωπο (έτσι ο Gruen σ. 300, υπσμ. 143· άλλοι, ωστόσο, δέχονται την ταύτιση, βλ. π.χ. Gardner σ. 400, ο οποίος αποδίδει τη δίωξη του Καίλιου εναντίον του Βήστια στη διάθεση του πρώτου να αποσειεί κάθε υποψία ότι ο ίδιος είχε οποιαδήποτε σχέση με τη συνωμοσία του Κατιλίνα, και πρόσφατα Lintott (2008) σ. 200), εκτός αν αυτός ο άνθρωπος είχε επιδείξει έμπρακτη μεταμέλεια και θεαματική στροφή στην πολιτική συμπεριφορά του.

συμπέρασμα για την ακριβή πολιτική τοποθέτηση του Καίλιου εκείνον τον καιρό¹³ — αν βέβαια η δίωξη εκ μέρους του Καίλιου είχε πολιτικούς λόγους και δεν έγινε από προσωπική εμπάθεια, ίσως λόγω της διάρρηξης της πρότερης φιλικής τους σχέσης (*Cael.* 26.295-7), όπως υποδεικνύει η επιμονή του να ασκήσει εκ νέου δίωξη εναντίον του Βήστια μετά την αθώωσή του.

Μετά τη δίκη και την αθώωσή του τον Απρίλιο του 56 π.Χ. ο Καίλιος βγήκε αλώβητος και ενισχυμένος, έχοντας όλες τις δυνατότητες να προχωρήσει στο πολιτικό πεδίο. Έως τις αρχές του 52 π.Χ., όπου τον βρίσκουμε να είναι δήμαρχος, δεν διαθέτουμε συγκεκριμένες πληροφορίες για τη δράση του μέσα στο τοπίο που είχε διαμορφωθεί, αρχικά από την επανενίσχυση της τριανδρίας (μετά τη συνάντηση στη Λούκα λίγο καιρό μετά τη δίκη του) και έπειτα από τα ρήγματα που επήλθαν στην ενότητά της τόσο από τον θάνατο της Ιουλίας, της κόρης του Καίσαρα και συζύγου του Πομπήιου, όσο και από τον θάνατο του Κράσσου στην εκστρατεία του κατά των Πάρθων. Μπορούμε, ωστόσο, να πιστέψουμε με ασφάλεια ότι οι σχέσεις

13. Ο Κικέρων σε μια επιστολή προς τον αδελφό του Κόιντο μνημονεύει με ιδιαίτερη εκτίμηση τον Βήστια ως τον άνθρωπο που έσωσε από τα χέρια των κλωδιανών τον Σήστιο, όταν αυτός αγωνιζόταν για την αποκατάσταση του ίδιου του Κικέρωνα από την εξορία: A. d. iiii Id. Febr. dixi pro Bestia de ambitu apud praetorem Cn. Domitium in foro medio maximo conventu incidique in eum locum in dicendo cum Sestius multis in templo Castoris vulneribus acceptis subsidio Bestiae servatus esset (*Q. fr.* 2.3(7).6· *τρεις μέρες πριν από τις Ειδούς του Φεβρουαρίου* [= 11 Φεβρ.] *μίλησα στη μέση της αγοράς σε τεράστια συνάθροιση κόσμου υπερασπιζόμενος τον Βήστια απέναντι σε κατηγορία de ambitu, με πρόεδρο τον πραιτόρα Γναίο Δομίτιο, και κατά την αγόρευσή μου αναφέρθηκα σε εκείνο το συμβάν κατά το οποίο ο Σήστιος, που είχε ξυλοκοπηθεί άγρια στον ναό του Κάστορα, σώθηκε με τη βοήθεια του Βήστια*). Τον αναφέρει επίσης ως φίλο του στον *pro Caelio* (26.295, 76.927). Αυτά τα στοιχεία θα μπορούσαν να σημαίνουν ότι ο Βήστιας ήταν ένας από τους *boni*, τους έντιμους και νομοταγείς Ρωμαίους που συμπαθούσε ο Κικέρων. Από την άλλη πλευρά, οι κλωδιανοί στήριζαν τη δικαστική δίωξη του Καίλιου στο μένος που εκείνος επέδειξε εναντίον του Βήστια, εκμεταλλευόμενοι ως κατηγορο τον Ατρατίνο (τον γιο του Βήστια) που φαίνεται ότι ανήκε στον κύκλο τους, όπως πιθανώς και ο *subscriptor* Ερέννιος βλ. Gruen σ. 307, Harders σ. 263, υπσμ. 108· αυτό βέβαια δεν σημαίνει κατ' ανάγκη ότι και ο Βήστιας ήταν ομοϊδεάτης τους.

του με τον Κικέρωνα, που είχαν αποκατασταθεί με την ευκαιρία της δίκης του, παρέμειναν σταθερά φιλικές, ενώ πρέπει να κράτησε σταθερά εχθρική στάση προς τον Κλώδιο και την πολιτική του.¹⁴ Το 53 π.Χ. ο Καίλιος ήταν υποψήφιος για δήμαρχος για το επόμενο έτος και αντίστοιχα ήταν υποψήφιοι ο Κλώδιος για πραίτωρ και ο Μίλων για ύπατος. Ο Καίλιος μάλλον θα συμμετείχε ενεργά στις διενέξεις που οδήγησαν σε αναβολή των εκλογών κατά τη νενομισμένη ημερομηνία και σε βίαιες ταραχές· πιθανότατα θα είχε ταχθεί ανοιχτά με το μέρος του Μίλωνα, τον οποίο υποστήριζε και ο Κικέρων σε αντίθεση με τον Πομπήιο που ευνοούσε δικούς του υποψήφιους. Εκείνο που μαθαίνουμε είναι ότι στις αρχές του 52 π.Χ. μετά τη δολοφονία του Κλώδιου στις 18 Ιανουαρίου, και παρά το εχθρικό κλίμα που είχε δημιουργηθεί εναντίον του Μίλωνα που ήταν υπεύθυνος γι' αυτήν, ο Καίλιος ως δήμαρχος στάθηκε στο πλευρό του Μίλωνα τόσο κατά την τρομοκρατία που προκάλεσαν οι κλωδιανοί τις αμέσως επόμενες μέρες μετά το φονικό όσο και στη δίκη παρωδία που έστησε εις βάρος του Μίλωνα ο Πομπήιος, ο οποίος είχε οριστεί κατ' εξαίρεση ως μόνος ύπατος εκείνης της χρονιάς για να επαναφέρει την ηρεμία· και στις δύο περιπτώσεις ο Καίλιος έπεσε θύμα βίαιων επιθέσεων και απειλών, στη δεύτερη από τον ίδιο τον Πομπήιο. Δεν προκαλεί, λοιπόν, έκπληξη, ότι μέσα σε αυτό το πολιτικό κλίμα ο Καίλιος αντιπολιτεύτηκε σταθερά τον Πομπήιο στις άλλες ενέργειες που έκανε ως ύπατος, δείχνοντας πλέον ανοιχτά ότι αποστασιοποιούνταν από την πολιτική εκείνου, και ότι έκλινε τελικά προς τον Ιούλιο Καίσαρα· φυσικά συνέπραξε και αυτός στον 'νόμο των δέκα δημάρχων' που έδινε στον Καίσαρα το δικαίωμα να υποβάλει υποψηφιότητα ως ύπατος χωρίς να είναι παρών στη Ρώμη.¹⁵ Στο πλαίσιο αυτής της πολιτικής του τοποθέτησης ο

14. Ο Κικέρων (*Q. fr.* 2.13.2) γράφει στον αδελφό του για κάποια προσπάθεια των Κλωδίων να πλήξουν «τον Καίλιό μας» (*noster Caelius valde oppugnatur a gente Clodia*) με μια νέα δίωξη μέσω ενός ανθρώπου τους, του Σέρβιου Πόλα (*Servius Pola*)· βλ. *TLRR* αρ. 282, σ. 137, *Tatum* σσ. 227-8.

15. Περιορίζομαι στο πολωτικό σχήμα Πομπήιος vs Καίσαρ για να ορίσω με τρόπο σχηματικό ή και απλουστευτικό την αλλαγή πολιτικού στρατοπέδου από τον Καίλιο. Το ζήτημα είναι εξαιρετικά περίπλοκο μέσα στη ρευστή κατάσταση της εποχής, όπου ένας άλλος πόλος πέραν των δύο στρατηγών ήταν οι *optimates*, και ο Καίλιος ουσιαστικά βρέθηκε στην παράταξή τους, στο πλευρό όχι μόνον του Κικέρωνα αλλά και του Κάτωνα, ο οποίος αντιπολιτευόταν τον Πομπήιο, ώστε να

Καίλιος μαζί με τον Κικέρωνα υπερασπίστηκαν επιτυχώς τον Μάρκο Σαυφήιο (M. Saufeius), που ήταν ο επικεφαλής της συμμορίας των δολοφόνων του Κλώδιου· η αθώωσή του ήταν ασφαλώς πλήγμα στους κλωδιανούς αλλά και στον ίδιο τον Πομπήιο. Στις αρχές του 51 π.Χ. ο Καίλιος άσκησε δίωξη εναντίον του κλωδιανού συνδημάρχου του κατά το προηγούμενο έτος, του Κόιντου Πομπήιου Ρούφου (*TLRR* αρ. 328, σ. 160), ο οποίος αφενός είχε κάνει τα πάντα για την καταδίκη του Μίλωνα και αφετέρου είχε εξυπηρετήσει τη θητεία του Πομπήιου ως μόνου υπάτου.¹⁶

Το 51 π.Χ. ο Καίλιος εξελέγη *αγορανόμος* (aedilis) για το επόμενο έτος, αλλά πιο σημαντικό για εμάς είναι ότι από τον Ιούνιο αυτού του έτους εγ-

αποφευχθεί η κατάχρηση εξουσίας εκ μέρους του, ενώ έμενε σταθερά εχθρικός απέναντι στον Καίσαρα. Μια νηφάλια εικόνα των εκ πρώτης όψεως αντιφατικών επιλογών του Καίλιου κατ' αυτή την κρίσιμη περίοδο, κατά την οποία έγινε ένθερμος υπερασπιστής του Μίλωνα και υποστηρικτής της υπόθεσης των *optimates*, ενώ ταυτόχρονα επεδείκνυε φιλοκαισαρική διάθεση για να οδηγηθεί κατά την εμφύλια σύρραξη στο στρατόπεδο του Καίσαρα και τελικά σε ρήξη με αυτόν και στον θάνατο προσφέρει η Dettenhofer σσ. 92-99 (και 156-163). Η ερμηνεία του Jackson σσ. 60-64, που βασίζεται στην πεποίθηση ότι ο Καίλιος από την αρχή της πολιτικής του σταδιοδρομίας υπήρξε σταθερά καισαρικός, είναι ισοπεδωτική και παραγνωρίζει πολλά από τα δεδομένα. Η έρευνα (π.χ. Rosinach, που όμως υπερτονίζει τη σημασία του ρόλου του Κουρίωνα στις αποφάσεις του Καίλιου, Claus, Dettenhofer ό.π., Cordier) τείνει στην άποψη ότι ο Καίλιος κατά την περίοδο αυτή πολιτεύτηκε με το μέρος της Συγκλήτου και των *boni* ενάντια στα συμφέροντα του Καίσαρα, προς τον οποίο ποτέ δεν υπήρξε φιλικός, αλλά οι περιστάσεις, η εχθρότητά του προς τον Άππιο Κλαύδιο και η προσωπική του φιλία με τον Κουρίωνα τον οδήγησαν στην παράταξη του Καίσαρα: χάριν του Κουρίωνα υποστήριξε το 50 π.Χ. την εκλογή του Αντώνιου ως *augur* και έτσι προκάλεσε την εχθρότητα του ηττηθέντος συνυποψηφίου του Δομίτιου Αηνόβαρβου, εξέχοντος μέλους των *optimates*· την ίδια χρονιά, για να προστατευτεί από τον κίνδυνο να αποβληθεί από τη Σύγκλητο κατά τις εκκαθαρίσεις που έκανε ο τιμητής Άππιος Κλαύδιος (βλ. παρακ. υπσμ. 19) προσέφυγε στην προστασία του Πείσωνα, πεθερού του Καίσαρα και έτσι κατέληξε σε πλήρη συστράτευση με τον τελευταίο, τουλάχιστον έως τα τέλη του 49 π.Χ.

16. Επίσης το 51 π.Χ. ο Καίλιος προσέφερε ενεργή υποστήριξη στον Μάρκο Βαλέριο Μεσάλλα Ρούφο, τον ύπατο του 53 π.Χ., που είχε γίνει στόχος των πομπηϊανών και διωκόταν με κατηγορία *de ambitu*. Μολονότι δεν υπήρξε συνήγορός του στη δίκη (*TLRR* αρ. 329, σ. 160), ο Καίλιος εργάστηκε σθεναρά για την αθώωσή του, η οποία και επετεύχθη, βλ. Gruen σ. 349.

καινιάζεται η πολύ ενδιαφέρουσα αλληλογραφία του με τον Κικέρωνα, η οποία επιτρέπει να γνωρίσουμε άμεσα την προσωπικότητα αυτού του νεαρού Ρωμαίου, αλλά και να έχουμε πληροφόρηση για τα γεγονότα αυτής της κρίσιμης περιόδου.¹⁷ Το 52 π.Χ. ο Πομπήιος ως μόνος ύπατος πέρασε ένα νόμο που απαγόρευε σε όποιον διατελούσε πραιτώρ ή ύπατος να αναλαμβάνει διοικητής επαρχίας, προτού περάσουν 5 χρόνια από τη θητεία του. Η πρόθεσή του ήταν καλή, καθώς στόχευε να περιορίσει τη διαφθορά των διοικητών των επαρχιών, που κατά κανόνα απομυζούσαν τις επαρχίες, για να βγάλουν τα έξοδα που είχαν κάνει ως υποψήφιοι για το αξίωμα που είχαν πάρει στη Ρώμη· το μέτρο αυτό, ωστόσο, προκάλεσε αναστάτωση, όχι μόνον γιατί δυσαρέστησε τους ενδιαφερόμενους, αλλά και γιατί έπρεπε να βρεθεί τρόπος να καλυφθεί το κενό που δημιουργούνταν, και για τον σκοπό αυτόν κλήθηκαν τέως ύπατοι που μετά την υπατεία τους δεν είχαν αναλάβει τη διοίκηση κάποιας επαρχίας. “Θύμα” αυτής της ρύθμισης ήταν και ο Κικέρων που κατά το 63 π.Χ. είχε παραιτηθεί από τη διοίκηση της Μακεδονίας υπέρ του συνυπάτου του Αντώνιου και τώρα έπρεπε να πάει ως διοικητής στην Κιλικία. Κατά το διάστημα της απουσίας του (από τον Απρίλιο του 51 π.Χ. έως το καλοκαίρι του 50 π.Χ.) επέλεξε ως “πληροφοριοδότη” του για τα τεκταινόμενα στη Ρώμη τον Καίλιο, με τον οποίο είχαν συμπλεύσει πολιτικά το 52 π.Χ., ώστε να του πλέκει το εγκώμιο για τη στάση που είχε κράτησε ως δήμαρχος.¹⁸ Μέσα από τα γράμματά του ο

17. Η αλληλογραφία μεταξύ των δύο ανδρών, που δεν περιορίστηκε μόνον στο διάστημα της απουσίας του Κικέρωνα από τη Ρώμη αλλά συνεχίστηκε έως το 48 π.Χ., καλύπτει ένα μέρος από το 2ο (επιστολές του Κικέρωνα προς τον Καίλιο) και ολόκληρο το 8ο βιβλίο (επιστολές του Καίλιου προς τον Κικέρωνα) του corpus των *Epistulae ad Familiares*.

18. *Caedi vidistis populum Romanum, contionem gladiis disturbari, cum audiretur silentio M. Caelius, tribunus plebis, vir et in re publica fortissimus, in suscepta causa firmissimus, et bonorum voluntati, auctoritati senatus deditus, et in hac Milonis sive invidia sive fortuna, singulari, divina, incredibili fide (Mil. 91· είδατε τον ρωμαϊκό λαό να σφαγιαάζεται, τη συνέλευση να διαλύεται με τα ξίφη, την ώρα που μιλούσε στο σιωπηλό πλήθος ο Μάρκος Καίλιος, ο δήμαρχος, άντρας γενναίοτατος στα ζητήματα της πολιτείας και σταθερότατος στις υποθέσεις που αναλάμβανε, αφοσιωμένος στη βούληση των έντιμων πολιτών και στην εξουσία της Συγκλήτου, με μοναδική, θεϊκή, απίστευτη πίστη σε τούτη την κατάσταση που βρέθηκε*